

Søens folk, Hans Peter Poulsen

Sokkelund Slægtsforskere Hvidovre, 17. marts 2026



Dampskibet "Dannebrog" 1892, foto i privat eje



Finske sømænd, 1800-tallet, Museet for Søfarts billedarkiv



Hvem er jeg?

- Hans Peter Poulsen
- Mine aner kommer fra Læsø og området ved Mariager Fjord
- Derfor mange søfolk blandt anerne

Hvad er søfolk?

- Søfarende, skibsmænd, sejlingsmænd
- Ordbog over det Danske Sprog:
Folk, der tjener om bord på skibe, farer til søs, søfarende; nu især om personer, der gør tjeneste som menigt mandskab (matroser, søfyrbødere osv.)
- Tjener hovedsageligt på handelsskibe
- Men bliver også indkaldt til flåden (marinen)

Skibsfører, Skibskaptajn, Kaptajn

- Koffardikaptajn
 - I modsætning til flådens Søkaptajn
- Sætteskipper
 - Fører af et mindre skib i indenrigsfart
- Styrmand
- Bedstemand
 - Navigationskyndig næstkommanderende på mindre skibe



Matroser, båds mænd, skibsfolk

- Skibsdrenge
- Jungmænd
- Letmatroser (opløbere)
- Matroser (båds mænd)



Skibshåndværkere

- Tømmermænd,
skibstømmermænd
- Sejlmagere
- Kokke
- Søfyrbødere
- Skibsmaskinister
- Maskinmestre



Søfolk

- Rekruttering fra by og land ved kysten
- Stor social spredning
- Stor mobilitet
- Behov for kontrol af hensyn til flådens bemanning
- Kontrol med forhyringen



Kontrol med søfolk

- Waterschouten
 - i København fra 1695
 - i Helsingør fra 1816
- Søindrulleringen
 - fra 1704, 5 sølimitdistrikter
 - kun enroullerede må fare til søs
 - skibsbemandingslister fra 1802

Waterschouten 1695-1871

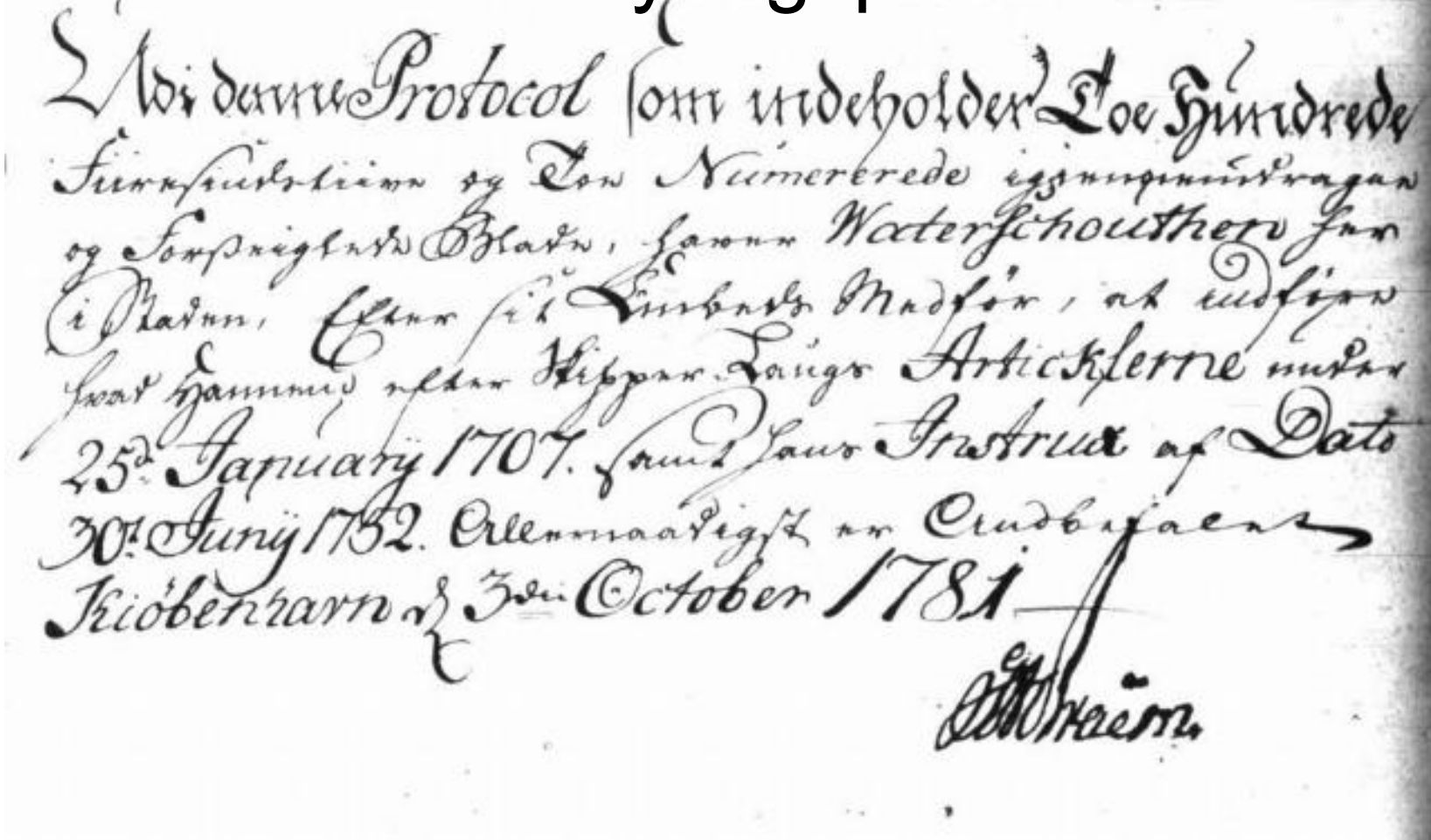
- Registrering af alle sømænd, der søger hyre i København
- Ingen skipper må påmønstre sømand, der ikke er registreret
- Ingen sømand må lade sig hyre af udenlandske skippere
- kan også medvirke til forhyring

Waterschouten

- Waterschouten i København, 1695
 - Forhøringsprotokoller 1746 - 1871
- Waterschouten i Helsingør, 1816
 - Forhøringsprotokoller 1816 - 1871
- Begge embeder ophæves i 1871
- Daisy arkivskaber: Waterscouten
- Forhøringsprotokoller på AO
Søfart → Watersschout i København og Helsingør:

Waterschoutens forhyringsprotokol 1781-1783

Waterschoutens forhyringsprotokol

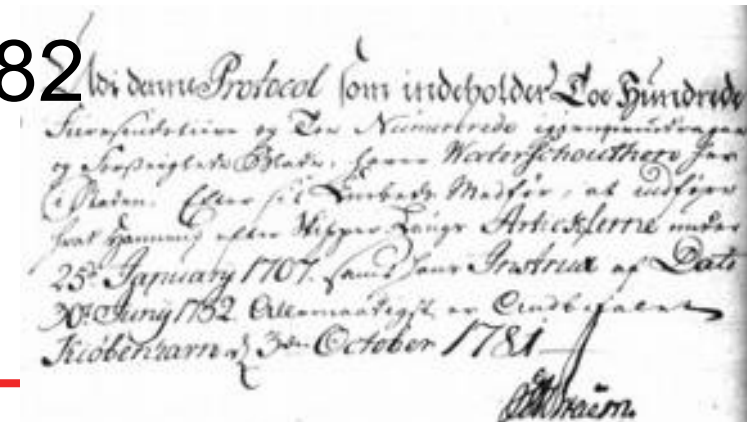


Adi denne Protocol som indeholder 200 Hundrede
Firsindstykkene og 200 Nummererede igjengivningsbøger
og Forskrifts Bøger, som Waterschouten har
i Bogen, som sit Værkts Madon, at indføre
sæt gammelt og nye Klipper. Lige Articklerne under
25^e Januarij 1707. som 2^e Laur Instrua af Dato
30^e Juni 1732. Olemmæssigt om Crudbjaens
Kiøbetarn 3^e October 1781.

W. Hæm.

1781-1783

- Udi denne Protocol som indeholder Toe Hundrede Fiiresindstiive og Toe Numererede igiennemdragede og Forseiglede Blade, haver **Waterschouten** her i Staden, Efter sit Embeds Medfør, at indføre hvad Hannem efter **Skipper Laugs Articklerne** under 25de Januarij 1707 samt hans Instrux af Dato 30te Junij 1752 Allernaadigst er Andbefalet
Kiøbenhavn d 3die October 1782



Udi denne Protocol som indeholder Toe Hundrede
Fiiresindstiive og Toe Numererede igiennemdragede
og Forseiglede Blade, haver Waterschouten her
i Staden, Efter sit Embeds Medfør, at indføre
hvad Hannem efter Skipper Laugs Articklerne under
25de Januarij 1707 samt hans Instrux af Dato
30te Junij 1752 Allernaadigst er Andbefalet
Kiøbenhavn d 3die October 1782



Kontrol med søfolk

- Waterschouten
 - i København fra 1695
 - i Helsingør fra 1816
- Søindrulleringen
 - fra 1704, 5 sølimitdistrikter
 - kun enrøllerede må fare til søs
 - skibsbemandingslister fra 1802

Søindrulleringen

- Forordning af 1704
 - Indrullering af søfolk og deres sønner
 - Til gengæld for privilegier
- Forordning af 1802
 - Organisering af søruller
- Værnepligtslov af 1861
 - Indfører søfartsbogen i stedet for søpatent
- Værnepligtslov af 1869
 - Reform, oprettelse af udskrivningskredse
- Værnepligtslov af 1912
 - Afskaffer sørullerne

Privilegier for indrullerede

- Eneret på fiskeri, søfart og lodseri
- Fritagelse for udskrivning til hæren
- Frihed til anden næring
- Fritagelse for
 - folke- og familieskat
 - alle andre skatter end grundskat
 - byens bestillinger og pålæg

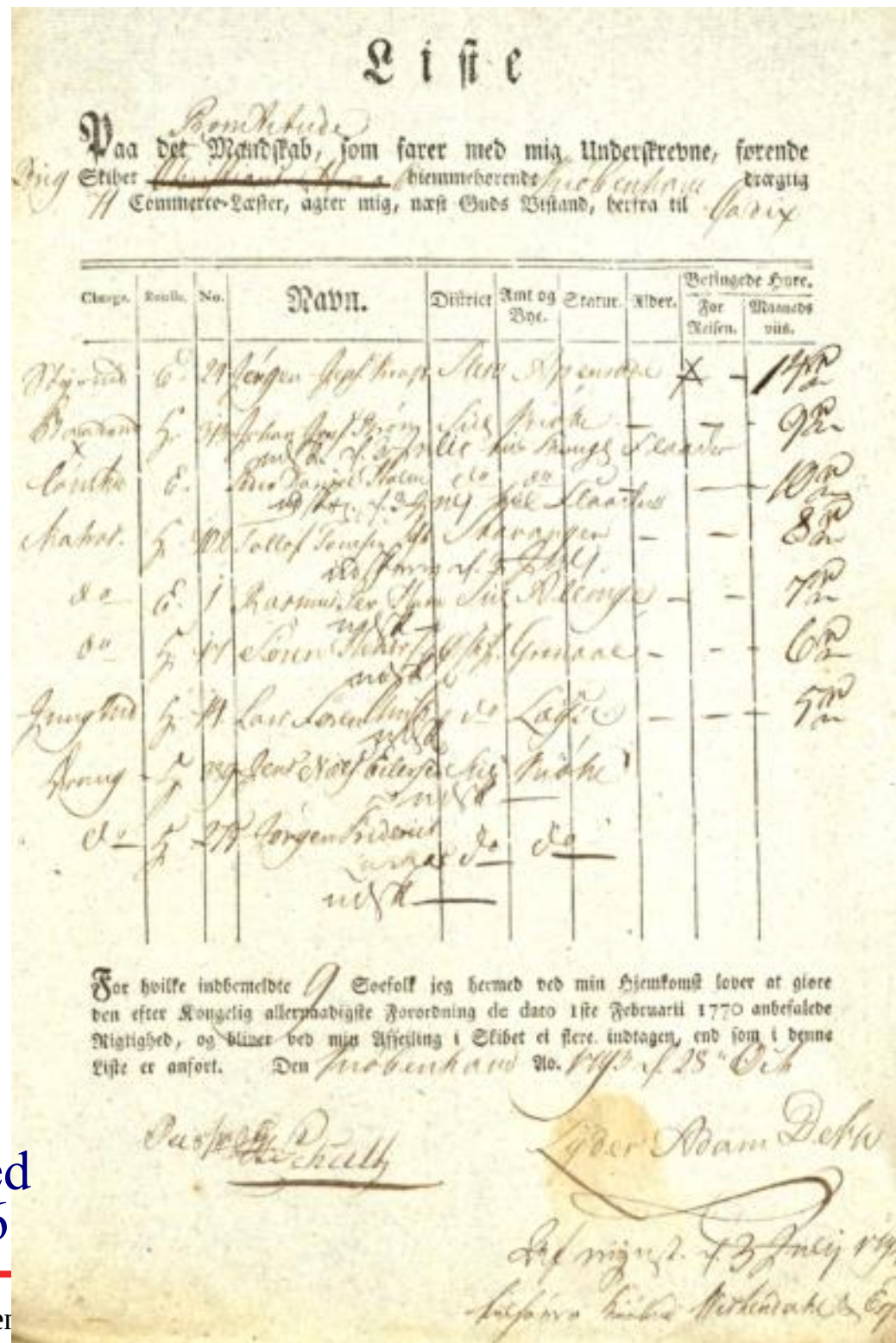
Forordningen af 1704

- 5 sølimitdistrikter,
 - med hver en søindrulleringschef
- Forhyring på handelsskib skal indberettes til søindrulleringschefen
- Arkivalieronline → Lægdsruller → Søruller → Søindrulleringen:
 - Folkelister
 - Købstadsruller
 - Skipperjournaler

Søindrulleringen

- Folkelister 1793, opslag 218
- Stort set samme tekst som i Waterscoutens forhyringsprotokol

<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=23173970#521423,89780476>



Søindrulleringen

Skipperjournal 1798, opslag 8



- Lyder Adamsen Deth Bark Norstiernen
- 71½ læster
- 8 mænd, 1 dreng
- 25de April 1798
- Til Findmarken

<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=23173972#521495,89796005>



Forordning af 1802

- En skærmpelse af tilsynet med søfolk
- Skipper skal forud for afrejse udfærdige skibsbemandingslister
 - Oplysning om nummer i sørullen
 - *Befarenhedsbetegnelse*
- Enhver indrullet sømand skal på en sørejse medbringe sit *søpatent*.



Befarenhed, 1770

- Helbefaren: mindst 6 års erfaring
- Halvbefaren: mindst 4 års erfaring
- Søvante: mindst 2 års erfaring
- Usøvante: mindre end 2 års erfaring



Befarenhed, 1861

- Helbefaren
 - 36 måneders erfaring
 - 4 togter vest for Texel-Lindesnes eller øst for Rügen-Kalmar
- Halvbefaren
 - 18 måneders erfaring
 - 2 togter vest for Texel-Lindesnes eller øst for Rügen-Kalmar

Skibsjournaler

- Skibsjournalerne for mange af marinens skibe er nu scannet:
Arkivalieronline → Søfart
→ Generalkommissariatet (Søetaten)
→ V. Skibsjournaler (1650 – 1993)
<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/other/index-creator/56/160589/22661773>

Skibsjournaler



- Min far, Carl Anker Poulsen, aftjente sin værnepligt i 1926 på et togt til Island med krydseren Gejser

Orlogsskibe i Siglufjord Kongeparrets islandsrejse 1926



Marinemaleren Benjamin Olsen, Museum Kolding



Flere skibsjournaler

- Jeg har selv fotograferet Krydseren Gejsers skibsjournal for 1926
- Det er morsomt at sammenligne journalens beretninger med fars fortællinger!

1. Wohlstand: ↑ Lebenszeit / Lebenserwartung

Links og registre

- Slægtshistorisk Forening Århus
 - En omfattende linkliste: Søfolk og deres historie: <https://www.slaegt-aarhus.dk/soefolk>
- Museet for Søfart, <https://mfs.dk>
 - Registre over skibe: <https://mfs.dk/registre>
 - Billedarkiv: <https://billedarkiv.mfs.dk/fotoweb/>
- Orlogsmuseets og Tøjhusmuseets billedsamlinger
 - <https://samlinger.natmus.dk/assetbrowse?collection=THM>
- Danskernes Historie Online
 - Søfartshistorie: https://slaegtsbibliotek.dk/databaser/soefarts_historie.html